

ประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา

เรื่อง การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ญอกมลละบรินัน

ทะเบียนเลขที่ สข 54100038

เพื่อให้การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นไปตาม พระราชบัญญัติคุ้มครอง
สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ.2546 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบ
บริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน
(ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 กรมทรัพย์สินทางปัญญาจึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ให้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ญอกมลละบรินัน คำขอเลขที่ 53100073
ทะเบียนเลขที่ สข 54100038 ซึ่งมีรายการทางทะเบียนตามบัญชีแนบท้ายประกาศฉบับนี้

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 23 ธันวาคม 2553

ประกาศ ณ วันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554

(นางปัจจิมา ธนสันติ)
อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา

ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ญอกมละบรินัน

- (1) เลขที่คำขอ 53100073 ทะเบียนเลขที่ สช 54100038
- (2) วันที่ยื่นคำขอ 23 ธันวาคม 2553 วันที่ขึ้นทะเบียน 23 ธันวาคม 2553
- (3) ผู้ขอขึ้นทะเบียน นางสาวอรรญา เจริญศิริพนา และชาวมละบริรวมทั้งสิ้น 12 คน
ที่อยู่ ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา เลขที่ 145 หมู่ 3 ตำบลภูฟ้า อำเภอปอเกือ
จังหวัดน่าน 55220
- (4) รายการสินค้า ทุยยามมละบริ

(5) คุณภาพ ชื่อเสียง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า

คำนิยาม

ญอกมละบรินัน (YOK MLABRI NAN) หมายถึง ทุยยามของชาวมละบริที่ผลิตในเขตอำเภอปอเกือ อำเภอเวียงสา อำเภอบ้านหลวง และอำเภอเมือง จังหวัดน่าน ซึ่งทำจากเถาวัลย์(ตะแปด) ด้วยประสบการณ์ในเรื่องพืชพันธุ์ของชาวมละบริที่เป็นนักเดินป่าและภูมิปัญญาของชาวมละบริที่รู้ว่าเถาวัลย์ชนิดนี้มีความเหนียว ทนทาน เมื่อนำมาตากเป็นทุยยามตามกรรมวิธีที่สืบทอดต่อกันมา จะได้ทุยยามที่มีความเหนียวเป็นพิเศษสามารถใส่ของหนักได้

ลักษณะของสินค้า

- รูปทรง เป็นทุยยามรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสหรือสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดเล็กหรือใหญ่ขึ้นอยู่กับลักษณะการใช้งาน
- ลวดลาย ทุยยามมละบริมีช่องถักหรือตาสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนช่องเล็กๆ ขนาดเดียวกันหมดทั้งใบ จากลักษณะการถักหรือการผูกทำให้เกิดปุ่มเงื่อนหรือปมเล็ก ซึ่งทำให้ทุยยามสวยงามและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของทุยยามมละบริ
- สีต้น เป็นสีธรรมชาติจากใบไม้ เปลือกไม้ หรือรากไม้ ทุยยามอาจทำการสลับสีเป็นแถบตามแนวนอน ซึ่งเกิดจากการสลับสีเส้นเชือกขณะที่กำลังถัก เช่น ม่วงสลับขาว น้ำตาลสลับแดง หรือเขียวสลับขาว

กระบวนการผลิต

วัตถุดิบ

(1) เถาวัลย์(ตะแปด) เป็นไม้เถาเลื้อยพบได้ในบริเวณริมน้ำตามเชิงเขาในภาคเหนือ (เชียงใหม่ ลำปาง น่าน) เถาวัลย์(ตะแปด) ที่นำมาใช้ผลิตทุยยามนั้น ชาวมละบริหาจากแหล่งพื้นที่ป่าที่อยู่ไม่ไกลจากที่อาศัยซึ่งอยู่ในพื้นที่ของอำเภอปอเกือ อำเภอเวียงสา อำเภอบ้านหลวง และอำเภอเมือง จังหวัดน่าน

(2) พืชที่นำมาย้อมสีเส้นเชือก ใช้สีธรรมชาติจากต้นไม้ รากไม้ ใบไม้ หรือการผสมสีธรรมชาติเหล่านั้นกับขี้เถ้าสีธรรมชาติของทุยยามมละบริ ได้แก่

- สีแดง เป็นสีที่ได้จากรากไม้(ลำแซวร) โดยรากมีเนื้อในสีเหลือง ใช้มีดขูดให้ละเอียดผสมกับขี้เถ้าจะได้สีแดง
- สีฟ้า เป็นสีที่ได้จากไม้เถาเลื้อย(หอม) ยางของเถาเมื่อสัมผัสอากาศจะให้สีฟ้า นำไปมาบดให้ละเอียดผสมกับน้ำเล็กน้อยก่อนนำไปย้อม
- สีม่วง เป็นสีที่ได้จากเมล็ดผักปัง ที่เกษตรกรปลูกไว้เพื่อเด็ดยอดมาทำอาหาร
- สีเหลือง เป็นสีที่ได้จากขมิ้น ใช้เหง้าซึ่งมีเนื้อในสีเหลืองมาทาเส้นเชือก

การทำเส้นเชือกและย้อมสี

(1) เส้นเชือก นำเถาวัลย์(ทะเลปด) มาผ่าซีกตามแนวยาว ลอกไส้ออกและขูดผิวสีเขียวทิ้ง ใช้เฉพาะเส้นใยสีขาว นำมามัดรวมกันและตากให้แห้ง(เบรอะทะเลปด)

(2) การปั่นเส้นเชือก นำเส้นใยเถาวัลย์ที่ตากแห้งแล้วมาปั่น(ตีรเลต) โดยใช้วิธีการหมุนเส้นใยเถาวัลย์ไปในทิศทางเดียวกัน ปั่นไปจนสุดสายความยาวของเถาวัลย์ เมื่อต้องการต่อกับท่อนใหม่จะนำเส้นใยเถาวัลย์ชิ้นใหม่มาทาบ แล้วปั่นหรือหมุนเกลียวต่อไป จนได้เส้นเชือกที่ต่อกันเป็นเส้นยาว

(3) การเก็บเส้นเชือก นำเส้นเชือกที่ปั่นแล้วมาพันในกระสวย ที่ทำจากไม้ไผ่มีลักษณะเป็นง่าม ปลายแหลม ทั้งสองข้าง

(4) การย้อมสี นำเส้นเชือกที่ปั่นเสร็จแล้วมาย้อมสี โดยใช้วัตถุดิบเป็นสีธรรมชาติจากต้นไม้ ใบไม้ เปลือกไม้ หรือ รากไม้ ทำตามกระบวนการของมละบริ ก่อนนำไปทาลงบนเส้นเชือก

การถักถุงย่ามและการทำสายสะพาย

(1) การถักตัวถุงย่าม ถุงย่ามมละบริมีลักษณะเด่นคือเป็นถุงย่ามที่มีช่องถักหรือตาสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนช่องเล็ก ๆ ขนาดเดียวกันทั้งใบ ด้วยขนาดของไม้ไผ่เล็ก ๆ เป็นเสมือนไม้ knitting เป็นตัวบังคับช่อง และเนื่องด้วยลักษณะของการถักหรือการผูกนี้เอง ทำให้เกิดปุ่มเงื่อนหรือปมเล็กๆ ซึ่งทำให้ถุงย่ามสวยงามและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของถุงย่ามมละบริ

(2) สีเส้นของถุงย่าม ถุงย่ามมละบริอาจทำสลับสีได้ เช่น ม่วงสลับขาว น้ำตาลสลับแดง หรือเขียวสลับขาว การสลับสีจะมีลักษณะเป็นแถบตามแนวนอน ซึ่งเกิดจากการสลับสีเส้นเชือกขณะที่กำลังถัก ความมีสีสันของถุงย่ามมีความเรียบง่ายจากการใช้สีของตามธรรมชาติมาเพิ่มความงาม

(3) การทำสายสะพายหรือหูถุง นำไม้ไผ่ทำเป็นโครงหรือตั้งฉากสี่เหลี่ยม นำเชือกหรือเถาวัลย์ที่พันไว้แล้วมาทำเป็นสายตรงให้ได้ตามขนาดของถุงย่าม และนำอีกเส้นหนึ่งพันกับเครื่องมือไม้ไผ่ ที่ลนไฟเหลาหัวท้ายให้เป็นเงี่ยงแหลม ใช้จัดเส้นด้ายขึ้นลง(จวก) หรือไม้ไผ่สี่เหลี่ยมให้มากที่สุด โดยทำจากข้างล่างสลับเส้นตรงและสอดให้ควบเส้นตรงจากซ้ายขวาขึ้นไปเรื่อยๆ การทำสายถุงย่ามนี้ต้องพันเส้นยาวมากๆ ทำขึ้นไปเรื่อยๆ จนกว่าจะถึงฐานข้างบน สายถุงย่ามมีความกว้างประมาณ 1 นิ้ว ความยาวประมาณ 3-4 ฟุต ยาวพอที่จะใช้สะพายพาดไหล่หรือคล้องคอได้ และแข็งแรงพอที่จะรับน้ำหนักสิ่งของที่อยู่ในถุง โดยจะผูกปลายแยกจากกันเป็น 2 แฉกเล็กๆ เสมือนเป็นเส้นสายที่นำมาตกแต่งถุงย่ามให้น่าดูยิ่งขึ้น

(4) การทำปลายแฉกสายสะพาย เพื่อทำให้เส้นเถาวัลย์ไม่หลุด โดยการนำปลายแฉกเส้นที่ทำไว้มาควั่นกันพอประมาณและมัดปลายสุดท้าย

(5) การต่อสายสะพายกับปากถุง นำสายสะพายที่เสร็จแล้ว วัดให้พอดีกับด้านข้างของถุงย่าม และเย็บติดกับปากถุงย่ามด้านในหรือด้านนอกก็ได้

(6) ลวดลายปากถุง การเสริมแต่งปากถุงย่ามด้วยการถักลวดลายให้เป็นห่วงเล็กๆ ชิดกันคล้องไปตามแนวนอนยาวตลอดปากถุง เพื่อแยกความแตกต่างของลายตัวถุงย่ามกับปากถุง และการถักส่วนบนของถุงย่ามนี้จะถักผูกยึดสายสะพายเข้ากับถุงย่ามอย่างกลมกลืนกัน

การบรรจุหีบห่อ

รายละเอียดบนฉลาก ให้ประกอบด้วยคำว่า

"ญอกมละบรินัน" และ/หรือ "YOK MLABRI NAN "

(6) ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดน่านมีสภาพภูมิประเทศโดยรอบเป็นหุบเขาและภูเขาสูงชันมาก มีทิวเขาหลวงพระบางและทิวเขาผีปันน้ำทอดผ่านทั่วจังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่มีสภาพเป็นลูกคลื่นลอนชัน ที่ราบลุ่มน้อย มีพื้นที่เป็นป่าไม้มาก ด้วยสภาพนิเวศแบบภูเขาทำให้ดินในเขตลุ่มน้ำน่านตอนบนมีลักษณะเป็นดินทรายและดินที่เกิดจากการตกตะกอนเหมาะสมต่อการเกษตรน้อย

ชุมชนจำนวนมากอาศัยพื้นที่นั้นเพื่อทำการเกษตรเลี้ยงชีพ โดยเฉพาะเขตพื้นที่ป่าเขาของจังหวัดน่าน มีชุมชนหลายกลุ่ม ทั้งชุมชนเกษตรในพื้นที่ราบและบนพื้นที่สูง รวมถึงชาวมละบริที่อาศัยทรัพยากรจากผืนป่าด้วย

ลักษณะภูมิอากาศ มีความแตกต่างกันของฤดูกาล โดยอากาศจะร้อนอบอ้าวในฤดูร้อน และหนาวเย็นในฤดูหนาว ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดพาความชื้นมาสู่ภูมิภาค ทำให้มีฝนตกชุกในเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน ในฤดูฝน และได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ พัดพาความหนาวเย็นสู่ภูมิภาค ในเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์ และในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายน จะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้มีสภาพอากาศร้อน

ประวัติความเป็นมา

“ญอกมละบริน่าน”หรือ“ญอย่ามละบริ” เป็นหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มละบริหรือ มลาบริ มีความหมายว่า“คนป่า” มละ แปลว่า“คน” ส่วน บริ แปลว่า“ป่า” เป็นระยะเวลาช้านานแล้วที่ชนเผ่านี้ได้ดำรงชีวิตอยู่ในป่าตามแม่น้ำลำธาร และไหล่เขา โดยการใช้ใบตองกล้วยปามาปกปิดร่างกายแทนเสื้อผ้าตลอดจนใช้สร้างที่อยู่อาศัยเพื่อกันแดดกันฝน ชาวมละบริหาหัวเผือกหัวมันตามบริเวณป่ามาบริโภค เพื่อประทังชีวิตของตนเอง และครอบครัว เมื่อใดที่แหล่งอาหารหมดและใบตองกล้วยเปลี่ยนเป็นสีเหลือง ก็จะทำการอพยพโยกย้ายหาแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยใหม่ต่อไปเรื่อยๆ และเป็นกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่ที่ได้อพยพมาจากเมืองไชยบุรี ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเมื่อราว 100 กว่าปีที่ผ่านมา และในปีพ.ศ.2551 มละบริประมาณ 10 ครอบครัวได้อพยพมาอยู่บริเวณพื้นที่ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา อำเภอปอเกลือ จังหวัดน่าน ไม่ต้องเร่ร่อนต่อไป โดยได้รับการส่งเสริมให้ดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เดิม

การถักถุงย่ามมละบริดั้งเดิม เป็นอาชีพที่ถือเป็นรายได้เสริมของผู้หญิงมละบริ ถุงย่ามหรือ“ญอก” ทำจากเถาว์วัลย์หรือ“ทะแปด” ที่ขึ้นในที่ชื้นแฉะบริเวณแหล่งน้ำ ในพื้นที่จังหวัดน่าน มละบริรู้จักเถาว์วัลย์ชนิดนี้ รู้ว่าเส้นใยมีความเหนียวและคงทน รู้ว่าต้นขนาดไหนจะตัดมาใช้เพื่อทำถุงย่าม ผนวกกับภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมกันมารุ่นต่อรุ่น การถักถุงย่ามมละบริทำกันมานานแล้วตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย คนสมัยก่อนจะใช้ย่ามใส่หัวเผือกหัวมันตัวตุ่น ย่ามใบหนึ่งมีอายุการใช้งานได้ 5-6 ปี ทำไว้ใช้กันเองหรือทำขึ้นเพื่อนำไปแลกของ ปัจจุบันมีการใช้น้อยลงเพราะมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งไม่ย้ายไปไหน จึงทอเพื่อขายให้ผู้เข้ามาเยี่ยมชมศูนย์ภูฟ้าพัฒนา ราคาของถุงย่ามที่จำหน่ายประมาณ 200-500 บาท ขึ้นอยู่กับขนาดของถุงย่ามจากภูมิปัญญาสู่การสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ ที่บ่งบอกถึงคุณค่าของความเป็นหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มละบริจังหวัดน่าน ที่ผลิตขึ้นด้วยความวิริยะอุตสาหะและด้วยภูมิปัญญาอย่างแท้จริง จึงเป็นที่รู้จักในชื่อ “ญอกมละบริน่าน”

(7) ขอบเขตที่ตั้งแหล่งภูมิศาสตร์

ขอบเขตการผลิต ญอกมละบริน่าน อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอปอเกลือ อำเภอเวียงสา อำเภอบ้านหลวง และอำเภอเมือง จังหวัดน่าน รายละเอียดตามแผนที่

(8) เงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนดตามมาตรา 15

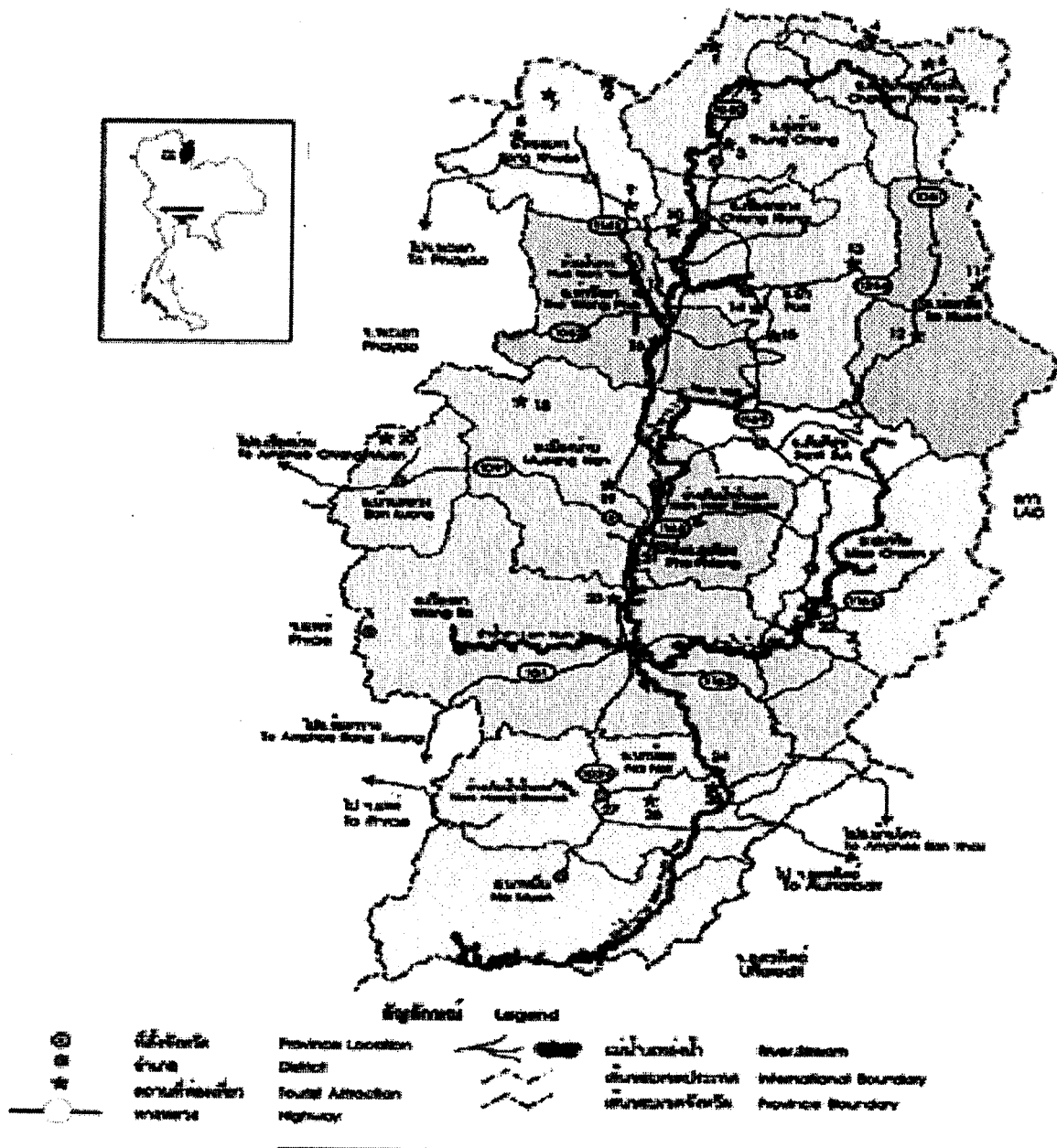
- (1) จัดให้มีระบบการตรวจสอบและควบคุม ทั้งกระบวนการผลิต ในระดับผู้ผลิตและระดับจังหวัด
- (2) จัดให้มีการขึ้นทะเบียนผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าที่ประสงค์จะขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ญอกมละบริน่าน
- (3) ผู้ขอขึ้นทะเบียนต้องจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ญอกมละบริน่าน

(9) การพิสูจน์แหล่งกำเนิด

(1) ญอกมละบริน่าน จะต้องมีการผลิตในเขตพื้นที่อำเภอปอเกลือ อำเภอเวียงสา อำเภอบ้านหลวง และอำเภอเมือง จังหวัดน่าน ตามกระบวนการผลิตข้างต้น

(2) กระบวนการผลิตจะต้องผ่านการควบคุมตรวจสอบ คือ มีการขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตญอกมละบริน่านรวมทั้งต้องมีเอกสารกำกับเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับได้

แผนที่แสดงแหล่งภูมิศาสตร์ ญอกมละบรินัน

ขอบเขตพื้นที่การผลิต ญอกมละบรินัน ครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบ่อเกลือ อำเภอเวียงสา อำเภอบ้านหลวง และอำเภอเมือง จังหวัดน่าน